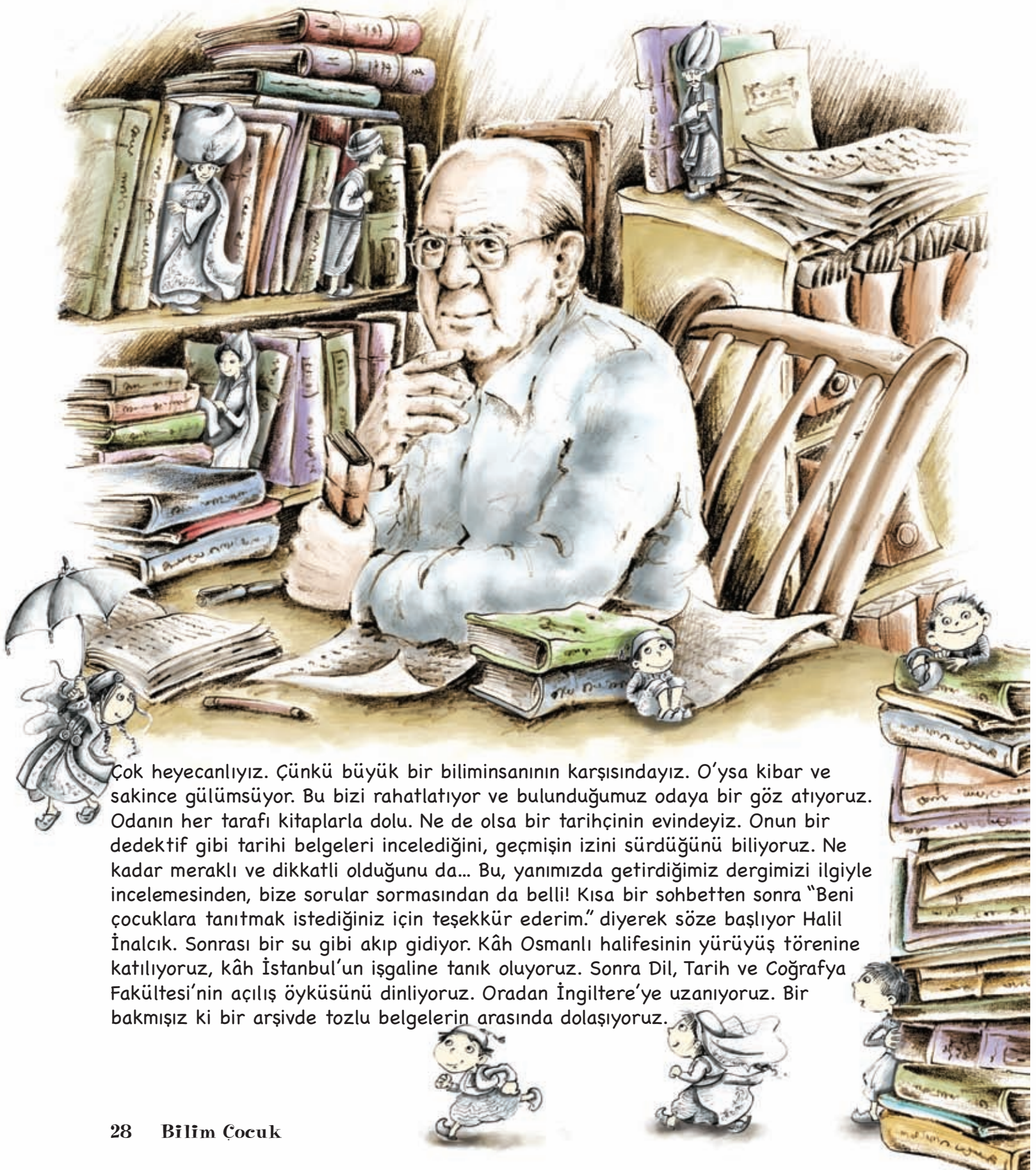

Tarihçi Halil İncalcık

Bir Dedektif Gibi Geçmişin İzini Sürüyor

Çok heyecanlıyız. Çünkü büyük bir bilim insanının karşısındayız. O'ysa kibar ve sakince gülümsüyor. Bu bizi rahatlatıyor ve bulunduğumuz odaya bir göz atıyoruz. Oda'nın her tarafı kitaplarla dolu. Ne de olsa bir tarihçinin evindeyiz. Onun bir dedektif gibi tarihi belgeleri incelediğini, geçmişin izini sürdüğünü biliyoruz. Ne kadar meraklı ve dikkatli olduğunu da... Bu, yanımızda getirdiğimiz dergimizi ilgiyle incelemesinden, bize sorular sormasından da belli! Kısa bir sohbetten sonra "Beni çocuklara tanıtmak istediğiniz için teşekkür ederim." diyerek söze başlıyor Halil İncalcık. Sonrası bir su gibi akıp gidiyor. Kâh Osmanlı halifesinin yürüyüş törenine katılıyoruz, kâh İstanbul'un işgaline tanık oluyoruz. Sonra Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nin açılış öyküsünü dinliyoruz. Oradan İngiltere'ye uzanıyoruz. Bir bakmışız ki bir arşivde tozlu belgelerin arasında dolaşıyoruz.

Halil İncalcık, kendi tarihini anlatıyor önce. Doğum yılını duyunca şaşırıyoruz. Tam 1916 yılında, İstanbul'da doğmuş. O zaman Türkiye Cumhuriyeti daha kurulmamış. Osmanlı Devleti hüküm sürüyor. Çocukken babasıyla birlikte müzelere gittiğini anlatıyor. Bunlardan etkilendiğini söylüyor. Dört beş yaşlarındayken gördüğü, aklından gitmeyen bir sahne var. Bu, bir törenle ilgili. Bu törende Halife Abdülmecid'i taşıyan şık ve yaldızlı faytonu; bunun önündeki atlı süvarileri hiç unutmuyor. İstanbul'un işgali sırasında babasının Rumlarla kavgasına da! Sonra da Babası Mısır'a gidiyor ve o da Ankara'da yatılı bir okulda okuyor. Halil İncalcık, okul yaşamıyla ilgili olarak kendini şanslı görüyor. Çok değerli öğretmenleri olduğunu, iyi bir eğitim gördüğünü söylüyor. Kendisi bu konuda alçakgönüllü. Aslında o da çok iyi bir öğrenciymiş. Yeni kurulan Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesine, sınavda birinci olarak girmiş. Bu fakültenin, Atatürk'ün tarihe verdiği önemin bir göstergesi olduğunu belirtiyor. Anlıyoruz ki, Halil İncalcık aynı zamanda Cumhuriyet'in yetiştirdiği önemli bilimsanlarından biri.

Halil İncalcık, üniversite öğrenimine yüksek lisans yaparak devam ediyor. Böylece tarih araştırmaları başlıyor. İlk araştırmasında, arşivlerdeki belgelerden yararlanarak köylü, toprak sorunu, toprağın işlenme politikalarıyla ilgileniyor. Ancak bir şeyi merak ediyoruz. Halil İncalcık, arşivlerdeki belgeleri nasıl okuyor? Çünkü, bu belgeler Osmanlıca dilinde yazılmış. Kendisi ilkokulda Osmanlıca, Arapça ve Farsça ders almış. Birkaç dil daha biliyor. Bu alanda çok dil bilmenin önemli olduğunu anlıyoruz. Çünkü, araştırmalar çeşitli dillerdeki eser ve belgelerin incelenmesiyle ilerliyor.

Bilim yaşamına yön veren olaylardan birinin İngiltere'ye gidişi olduğunu söyleyerek söze devam ediyor Halil İncalcık. Böylece batı kültürünü yakından tanıyan tarihçi orada da müzelere gitmeyi ihmal etmiyor. "Farklı kültürleri tanıyan insan, kendi kültürünü daha iyi tanır." diyor. Orada arşivlerde çalıştığını, önemli bilimsanlarıyla tanıştığını söylüyor. Bu sürede bir kültürdeki bir davranışın, bir başkasında nasıl farklı algılandığını keşfetmiş. Bir kültürün iyi yanları da kötü yanları da olabileceğini anlamış. Böylece dünya görüşü değişmiş. Bu arada bir şey dikkatimizi çekiyor. Tarihleri, adları, yerleri hiç duraksamadan, şaşırmadan söylüyor. İnsan onun bu yaşta olağanüstü belleği karşısında şaşırıyor.

Kütüphane her şeydir,
dünyayı öğrenmek,
dünyaya açılmaktır.
Bilim, kitap bu dünyada
var olmanın, yaşamının
yoludur.

Halil İncalcık

Halil İnalçık, ülkesine döndükten sonra Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde profesör oluyor. O dönemde Osmanlı, Avrupa ve Amerikan tarihi okutuyor. Dile kolay tam otuz yıl orada çalışıyor. Bu yıllar boyunca makaleler, kitaplar yayımlıyor, konferanslara katılıyor. Hem tarih öğretiyor hem de öğreniyor. Onun tarihe sevgisi, merakı hiç bitmiyor. Peki, yalnızca tarih mi var yaşamında? Hayır. Evleniyor, çocuğu, torunu oluyor. Arkadaşlarıyla birlikte zaman geçiriyor. Şiir yazıyor, klasik müzik dinliyor. Ancak bilimsel araştırma söz konusu olunca kendini ve dünyayı unutuyor.

Sonra 1972 yılında emekli oluyor. Ancak tarih öğrencilerinin ondan daha çok beklentisi var. ABD'den bir teklif geliyor ve Chicago Üniversitesi'nde, dünyanın en büyük tarihçileriyle bir arada, onbeş

yıl daha tarih öğretmeye devam ediyor. Ardından, Halil İnalçık, 1986 yılında ikinci kez emekli oluyor. Birkaç yıl bir kitabını yayına hazırlayarak zaman geçiriyor. Bu arada Bilkent Üniversitesi'nden bir teklif geliyor. Bu teklifi, çok sayıdaki kitabının Türkiye'ye getirilmesi koşuluyla kabul ediyor ve 1993 yılında Bilkent Üniversitesi tarih bölümünü açıyor. On altı yıldan beri burada tarih okumaya ve okutmaya devam ediyor. Bu arada üniversitenin kütüphanesine kitaplarından oluşan büyük bir koleksiyon bağışlıyor.

Halil İnalçık, yalnızca ülkemizde değil dünyada tanınan, kitapları çeşitli dillere çevrilen ve üniversitelerde okutulan, belgelere dayandırarak yaptığı tarafsız araştırmalarla tarih bilimine yön vermiş, 30 kitap ve 300'den fazla makale yayımlamış değerli bir bilimsani.

Tarih daima yeniden yazılacaktır. Çünkü, bir dönemde yazılan tarih, gerçeğin bir yüzünü verir, yalnızca o dönemin bakış açısını belirtir.

Halil İncalcık

Halil İncalcık bir gezide

Halil İncalcık bir konferansta

Tarih Nasıl Yazılıyor?

İkinci Dünya Savaşı'na kadar tarihin konusunun krallıklar, imparatorluklar, bunların yayılışları, savaşları olduğunu söyleyen Halil İncalcık, bu tarihten sonra farklı bir bakış açısının geliştiğini söylüyor. Toplumların yaşamlarının, kültürlerinin, ekonomilerinin incelenmeye başlandığını belirtiyor. Böylece, örneğin ekmek üzerinde bile araştırmalar yapılıyor. Bu yeni bakış açısıyla bu gibi konular da önemli hale geliyor. Halil İncalcık da bu bakış açısını benimsiyor. Osmanlının toplumsal yaşamı, kültürü ve ekonomisiyle ilgili araştırmalar yapıyor. Araştırma yapmak, arşivlerdeki binlerce belgeyi okumak, bilgileri bir araya getirmek, farklı kaynaklardan bu bilgileri doğrulamak ve bunları çözümlmek uzun yıllar sürebiliyor. Demek ki bu iş sabırlı olmayı da gerektiriyor. Araştırma sonuçları konferanslar aracılığıyla tarihçiler arasında tartışılıyor ve tarih bu şekilde yazılıyor.

Tuğba Can
Çizimler: Ayşe İnan Alican